Republic of the Philippines
Department of Education

DepED
DEPARTMENT OF EDUCATION

AUG 14 2008

KAUTUSANG PANGKAGAWARAN
Blg. 59, s. 2008

ISINAAYOS NA MGA PANLAHAT AT TIYAK NA KASANAYANG PAMPAGKATUTO SA 2002 BEC-FILIPINO SA ANTAS SEKONDARI

Sa mga: Direktor Panrehiyon
Tagapamanihala ng mga Paaralan
Pinuno ng mga Pampubliko at Pribadong Paaralang Sekondari

1. Ang Kawanihan ng Edukasyong Sekondari sa pamamagitan ng Sangay sa Pagpapaunlad ng Kurikulum ay patuloy sa pagsasagawa ng mga gawaing magpapayaman sa kurikulum sa Filipino upang patuloy na matugunan ang kahingian ng 2002 Basic Education Curriculum bilang isang larangan.

2. Isa sa mga gawaing nabanggit ay ang pagsasagawa ng mga konsultasyon at kumperensiya sa pagpapayaman ng mga Kasanayang Pampagkatuto sa Filipino sa Antas Sekondari na nilahukan ng mga piniling eksperto sa larangan ng pagpapaunlad ng wika at panitikan mula sa iba't ibang pamantasan, rehiyon at mga paaralang pampubliko at pribado.

3. Batay sa kinalalabasan ng mga isinagawang konsultasyon at kumperensiya, kalakip nito ang mga Isinaayos na Mga Panlahat at Tiyak na Kasanayang Pampagkatuto sa 2002 BEC-Filipino mula Unang Taon hanggang Ikaapat na Taon sa Antas Sekondari.

4. Hinihiling ang dagliang pagpaparating sa mga kinauukulan ng mga impormasyong nakapaloob sa Kautusang ito.

JESLI A. LAPUS
Kalihim

Kalakip: Gaya ng nasasaad
Sanggunian: Wala
Pamumudmod: 1—(D.O. 50-97)
Ilalagay sa Palagiang Talatuntunan
sa ilalim ng mga sumusunod na paksa:

CURRICULUM
Learning Area, FILIPINO

SECONDARY EDUCATION

Sally: 2002 BEC-FILIPINO
Agosto 7, 2008

MGA PANLAHAT AT TIYAK NA KASANAYANG PAMPAGKATUTO SA FILIPINO

UNANG TAON

Sa pagtatapos ng unang taon, ang isang mag-aaral ay nararapat na nagtataglay na ng sapat na kaalaman at kasanayan sa mabisang pakikipagtalastasang akademiko sa tulong ng mapanuring pagbasa ng iba't ibang uri ng teksto at angkop na mga elementong pangretorika

A. PAKIKINIG

1. Nalilinaw ang batayang proseso sa mabisang pakikinig

1.1 Naihahanda ang sarili sa pakikinggang mensahe sa pamamagitan ng pag-alam sa paksa at sa konteksto nito
1.2 Natutukoy ang kabuluhan at kaugnayan ng paksa sa taong/mga taong panggagalingan ng mensahe
1.3 Naipamamalas sa ekspresyon ng mukha, galaw ng mata at katawan ang pagpokus ng atensyon sa pinakikinggan
1.4 Nakatutugon sa napakinggan sa pamamagitan ng di-verbal na paraan (pagtango, pagngiti, pagkunot ng noo, pag-iling, pagpalakpak, atbp.)
1.5 Nakapagbibigay ng sariling reaksyon (verbal) sa pinakinggan sa tamang panahon at sitwasyon
1.6 Nakagagamit ng mekanismo sa pagtanda/paggunita sa pinakinggan (hal. Paggamit ng akronim – SMART)

2. Napauunlad ang kasanayan sa pag-unawa sa diskursong pinakinggan

2.1 Nalilinaw ang ideya batay sa:
- dami o lawak
- tiyak o di-tiyak
- lokasyon o direksyon
- sanhi o bunga

2.2 Nakapaghahambing sa isang usapan ang mga tuwiran/ di-tuwirang pahayag

2.3 Nasusundan ang daloy ng pinakinggan kung paano ito
- nakapagsisimula (nagtatanong, nagbababala, sumasang-ayon, atbp.)
- nakapagpapatuloy (nagdaragdag, nagpapahalaga, nagpapalutang ng ideya, nagbabawas)
- nagwawakas (nagtatanong, nagbubuod, atbp)

2.4 Nabibigyang-diin ang mahahalagang punto sa diskursong pinakinggan:
- personahe
- datos/istadistika
- pangyayari/kaganapan (events)
- sipi

2.5 Natutukoy sa pinakinggang diskurso ang mga pahayag na:
- naglilinaw sa pangunahing ideya
- nagpapakilala ng ideya
- nagpapatibay ng ideya
- naglilipat ng isang ideya sa bagong ideya

2.6 Natutukoy ang mga susing salita (key words) na nagpapahayag ng paksa at proposisyon

2.7 Natutukoy ang angkop na punto sa isang teksto na may
- koordinasyon ng magkakaugnay na impormasyon
- maayos na pagkakasunud-sunod ng mga nagsasalungatang ideya

2.8 Natutukoy ang pag-uugnay ng mga pangungusap sa loob ng tekstong pinakinggan sa pamamagitan ng salita/parirala ng nagpapahayag kung ito'y:
- pagkakasunud-sunod ng pangyayari (kronolohikal)
- pagkakasunud-sunod ng ideya (lohikal)
- pagbibigay-diin
- pagtutulad/pag-iiba

2.9 Natutukoy ang mga pahayag na nagpapakita ng intensyon ng nagsasalita tulad ng:
- naglilinaw
- nagbababala
- nagpapayo
- nangangatwiran
- nanghihikayat
- atbp

3 Napalalalim ang pag-unawa sa diskursong pinakinggan sa pamamagitan ng pagsusuri sa nilalaman nito

3.1 Nasusuri kung may sapat na kaalaman sa paksa ang nagsasalita

3.2 Natitiyak kung ang pinakinggang proposisyon ay matibay o hindi

3.3 Natitiyak kung ang mga konsepto ay malinaw ayon sa konteksto nito
- paksang tinatalakay
- larangang kinabibilangan ng paksa (hal. Sosyolohiya)

3.4 Nasusuri ang level ng kahalagahan ng impormasyon

3.5 Natitiyak ang maaaring kalabasan ng ideyang tinatalakay batay sa intensyon ng nagsasalita

4. Nakagagawa ng sariling pag-ayos ng mga ideyang pinakinggan

4.1 Nabubuod ang teksto batay sa mahahalagang punto

4.2 Naisasagawa ang pagtatala ng napakinggang impormasyon sa pamamagitan ng hawig (paraphrase)

4.3 Naililipat ang impormasyon mula sa diskursong napakinggan tungo sa iba pang anyo (transcoding)

5. **Nakapaglalahad ng sariling reaksyon (pasalita o pasulat) sa mga ideyang pinakinggan**

   5.1 Naipaliliwanag ang katwiran sa pagsalungat o pagsang-ayon sa ideyang pinakinggan
   5.2 Nakabubuo ng mga tiyak na paninindigan kaugnay sa pinakinggan
   5.3 Nakabubuo ng mga angkop na tanong sa mensaheng napakinggan
   5.4 Napipili ang angkop na ekspresyon/pananalita sa pagpapahayag ng sariling puna
   5.5 Nakagagawa ng angkop na pagwawasto sa mga inaakalang maling pananaw o impormasyong napakinggan

B. PAGSASALITA

1. **Nakapagpapahayag ng ideya o opinyon gamit ang kaalamang gramatikal**

   1.1 Naisasaalang-alang ang tono, diin, haba at antala sa pagpapahayag.
   Hal. Kain na.
   Kain na?
   Kain na!
   1.2 Nakabubuo ng iba't ibang salita batay sa punong salita sa pamamagitan ng:
   - paglalapi
   - pag-uulit
   - pagtatambal

   1.3 Nagagamit nang wasto ang mga salitang may diptonggo at klaster
   1.4 Nakagagamit nang angkop na mga salitang hiram
   1.5 Nakagagamit ng mga salitang may pagbabagong morpoponemiko tulad ng:
   - asimilasyon
   - pagpapalit ng ponema
   - paglilipat-diin
   - pagkakaltas ng ponema

   1.6 Nagagamit nang wasto ang iba't ibang modal (hal. dapat, puwede, basta, maaari) ng Filipino
   1.7 Nakagagamit ng angkop na bahagi ng panalita sa pagbuo ng:
   - paksa ng pangungusap
   - panaguri ng pangungusap

1.8 Nasusuri ang mga sangkap o elemento ng pangungusap gamit ang pandiwa

1.9 Natutukoy sa loob ng pangungusap ang mga pandiwa, kumplemento at pokus nito tulad ng:
- kumplemento/pokus aktor: tagaganap
- kumplemento/pokus layon: objek/gol
- kumplemeto/pokus ganapan: lokatib
- atbp

1.10 Nakabubuo ng pangungusap batay sa anyo nito:
- payak
- tambalan
- hugnayan
- langkapan

2. Nakapagpapahayag ng ideya o opinyon nang mabisa gamit ang mga elementong retorikal at kasanayan sa komunikasyong verbal

2.1 Nakabubuo ng iba't ibang uri ng pangungusap batay sa layon tulad ng:
- naglalarawan
- nagsasalaysay
- naglalahad
- nangangatwiran

2.2 Nagagamit nang malinaw ang mga pangungusap na nagpapahayag ng:
- damdamin
- ideya
- kaisipan
- mensahe

2.3 Nakagagamit ng angkop na mga:
- Simbolo (hal. Bandila)
- Imahe (hal. kahirapan: namamalimos)
- pahiwatig (hal. Alas dose! Oras ng tanghali)

2.4 Nakabubuo ng mga pahayag mula sa dalawa o higit pang ideya

2.5 Napag-iiba sa pagpapahayag ang mga salita/pangungusap na nagsasaad ng:
- ideyang batay sa katotohanan (facts)
- opinyon

2.6 Nakabubuo ng mga pangungusap na:

2.6.1 Naglilinaw ng ideya
- nagpapakilala ng ideya
- nagpapatibay ng isang ideya
- naglilipat ng ideya sa bagong ideya
- nagwawakas ng ideya

2.6.2 Nagtitiyak sa ideya kung ito'y pangunahin/di-pangunahin

2.6.3 Nagpapahayag ng palagay na:
- kasiya-siya
- di kasiya-siya

2.6.4 Nagpapakilala ng:
- pagkakatulad ng ideya
- pagsasalungatan ng ideya

2.7 Nalilinaw ang kahulugan ng mga salita at konsepto

2.8 Napipili ang angkop na ekspresyon/pananalita sa pagpapahayag ng:
- panukala
- pagpuna
- pagsang-ayon
- pagsalungat
- positibong/negatibong pananaw
- paninindigan

2.9 Nailalahad nang wasto ang pagkakasunud-sunod ng mga pangyayaring isinalaysay

C. PAGBASA

1. Napauunlad ang kasanayan sa pagbasa sa pamamagitan ng pagtiyak sa kahulugan ng mga salita ayon sa:
- pagkakagamit sa pangungusap
- denotasyon/konotasyon
- tindi ng pagpapakahulugan
- pagsasalungatan ayon sa:
    - kumplementaryo (hal. lalaki-babae, buhay-patay)
    - antas o sukat (hal. malaki-maliit, malamig-mainit)
    - tugunan (hal. nagtinda-bumili, nagbigay-tumanggap)
    - pagkakaiba-iba ng kahulugan (higit sa isang kahulugan)
    - talinghaga at idyom

2. Nagagamit ang dating kaalaman sa pag-unawa at pagpapakahulugan sa mga kaisipan sa teksto

2.1 Naiuugnay ang mga kaisipan sa tekstong binasa sa mga pansariling karanasan:
- aktwal na naranasan
- nasaksihan
- napakinggan/nabasa

2.2 Nakapaghihinuha sa mga opinyong binanggit sa teksto

2.3 Nagagamit ang dating kaalaman sa pagbibigay-solusyon sa mga suliranin

2.4 Naiuugnay ang pinakamalapit na pansariling karanasan sa mga karanasang inilahad sa teksto

2.5 Nakabubuo ng katwiran sa pagiging:
- makatotohanan ng teksto
- di-makatotohanan ng teksto

3. Nalilinang ang pag-unawa sa tekstong binasa

3.1 Nahihinuha ang paksa ng teksto na di-tuwirang inilahad sa tulong ng:
- pamagat
- pangunahing kaisipan
- simula
- wakas

3.2 Naipaliliwanag ang mga impormasyong ipinahahayag sa tekstong ekspositori sa tulong ng:
- dayagram
- grap
- tsart
- mapa
- mga kauri nito

3.3 Natutukoy ang sanhi at bunga ng mga pangyayari sa tulong ng magkakaugnay na pahayag

3.4 Natutukoy ang mga positibo at negatibong opinyon sa loob ng teksto

3.5 Nakabubuo ng pansariling opinyon batay sa mga ideyang inilahad sa teksto

3.6 Nabubuod ang tekstong binasa sa tulong ng pangunahin at pantulong na detalye

3.7 Nakapagbibigay ng alternatibong pamagat ng teksto

4. Napauunlad ang kasanayan sa anatikal at kritikal na pagsusuri sa tekstong binasa

4.1 Natutukoy ang istruktura ng teksto

4.1.1 Nakikilala ang kayariang balangkas ng mga tekstong:
- Deskriptiv (naglalarawan)
- Narativ (nagsasalaysay)
- Ekspositori (naglalahad)
- Argumentativ (nangangatwiran)

4.1.2 Natutukoy ang tono ng teksto

4.1.3 Nasusuri ang tekstong binasa batay sa:
- istilo sa pagbubuo ng mga salita
- istilo sa pagbubuo ng mga pangungusap
- istilo sa pagbubuo ng talata

4.1.4 Nakikilala ang pangunahing ideya sa isang pahayag sa pamamagitan ng:
- paraan ng paglalahad
- pangwakas na pagbibigay-diin

- paksang pangungusap sa mga pahayag na pabuod
- paksang pangungusap sa mga pahayag na pasaklaw

4.1.5 Naibibigay ang wastong hinuha sa:
- pangyayari
- kaalaman
- pakay o motiv
- layon ng may-akda

4.2 Nailalapat ang karanasang pansarili at panlipunan sa nilalaman ng teksto

4.2.1 Nalalagom ang mga impormasyong nakapaloob sa binasa sa sariling pagpapakahulugan

4.2.2 Naibabahagi ang sariling pananaw sa katangian ng teksto ayon sa:
- kaangkupan sa lipunan
- pagkamakatotohanan
- pagka-kapani-paniwala

4.2.3 Naihahambing ang mga kaisipang inilahad sa teksto sa:
- pamantayang pansarili
- pamantayang galing sa ibang tao
- sinasabi ng ibang tekstong nabasa

4.2.4 Nabibigyang-impresyon ang kahihinatnan ng mga pangyayari sa pamamagitan ng:
- pagbuo ng sariling wakas
- pagbabago ng wakas

D. PAGSULAT

1. Nailalapat sa tamang proseso sa anumang gawain sa pagsulat

1.1 Bago sumulat
- Naisasagawa ang iba't ibang teknik sa pagpili at pagtiyak sa paksang isusulat
- Nagagamit ang iba't ibang istratehiya sa pangangalap ng mga ideya tulad ng:
  - mabilisang pagsulat
  - brainstorming
  - role playing
  - at iba pa
- Natitiyak ang layunin para sa isasagawang sulatin
- Natutukoy ang target na tagabasa ng gagawing pagsulat

1.2 **Habang sumusulat**

- Nakabubuo ng balangkas sa tulong ng mga ideyang nabuo o nakalap
- Nakasusulat ng unang burador (draft) batay sa binuong balangkas
- Naisasagawa ang nararapat na pagrerebisa ng burador habang isinasagawa ang pagsulat
- Naisasangguni sa ilang kamag-aaral/guro ang burador na binuo para sa ilang mungkahi o pagdaragdag
- Nakasusulat ng isa o mahigit pa sa isang burador

1.3 **Pagkatapos sumulat**

- Naibabahagi sa iba ang nabuong sulatin o komposisyon sa pamamagitan ng:
    - pagdidispley sa bulletin board
    - paggawa ng isang antolohiya o kalipunan
    - paglalathala ng isinulat
    - pagdaraos ng Araw ng mga Manunulat (authors' day)
    - at iba pa

2. **Nagagamit ang mga tiyak na pamantayan at pamamaraan sa pagsulat ng maayos, mabisa at masining na:**

- anekdota
- talambuhay
- tulang talambuhay (Bio poem)
- talaarawan
- iba't ibang uri ng liham
- iba pa

MGA KOMPETENSING LILINANGIN SA PAGSUSURI NG IBONG ADARNA

(Inaasahang nabasa na ang buong akda bago ang pagsusuri. Tatalakayin ito nang tuluy-tuloy sa loob ng unang limang (5) linggo ng ikatlong markahan.)

Pangkalahatang layunin sa pagbasa ng akda ang (a) magkaroon ng pangkalahatang kaalaman tungkol sa akda at sa genre at panahong kinabibilangan nito, at (b) mapahalagahan at makalugdan ang buong akda.

1. **Nailalahad ang kaligirang pangkasaysayan ng akda sa pamamagitan ng:**
   - 1.1 pagtukoy sa mga kondisyon sa panahong isinulat ang akda
   - 1.2 pagpapakita ng pag-iral ng kondisyong ito sa kabuuan o ilang bahagi ng akda

2. **Natutukoy ang kakaibang katangian ng akda sa pamamagitan ng:**
   - 2.1 pagbubuod sa akda
   - 1.1 pagtiyak sa mga elementong makikita sa akda kaugnay ng kinabibilangan nitong genre (korido)
   - 1.2 pagtukoy sa mga papel na ginagampanan ng mga tauhan sa akda
   - 1.3 pagbibigay-kahulugan sa mga:
     - matalinghagang kaisipan
     - tayutay
     - simbolo
   - 1.4 paglalahad ng pangunahing kaisipan sa bawat kabanata
   - 1.5 pagtunton sa mga pangyayari sa akda
   - 1.6 pagtukoy sa mga tunggaliang naganap sa akda
   - 1.7 pagtiyak sa tagpuan
   - 1.8 pagtukoy sa wakas ng akda

3. **Nasusuri ang mga kaisipang lutang sa akda gaya ng:**
   - katapatan
   - pagmamahal sa magulang/kapatid
   - pakikipagkapwa
   - pagsusumigasig
   - at iba pa
   - 3.1 Naiisa-isa ang mga bahaging tumitiyak sa mga kasipang lutang sa akda
   - 3.2 Natitiyak ang kabuluhan ng mga kasipang lutang sa akda kaugnay ng mga karanasang:
     - pansarili
     - pampamilya
     - pangkomunidad
     - pambansa
     - pandaigdig

3.3 Naipahahayag ang sariling mga paniniwala at pagpapahalaga kaugnay ng mga kasipang inilahad sa akda
    3.3.1 Nakapaglalahad ng pagsang-ayon at pagsalungat sa mga kaisipang inilahad sa akda

4. Nasusuri ang akda batay sa iba't ibang lapit at pananaw sa panunuring pampanitikan

4.1 Naiisa-isa ang mga elementong romantiko na pangunahing katangian ng akda
4.2 Naiisa-isa ang mga elementong klasismo sa ilang bahagi ng akda
4.3 Napatutunayan ang ilang elemento ng humanismo sa ilang bahagi ng akda
4.4 Nakapagpapatunay sa naturalistikong katangian sa ilang bahagi ng akda
4.5 Natutukoy ang mga imaheng ginamit sa akda

5. Naipakikita ang pagkakaroon ng mas malalim na pagkaunawa sa akda upang mapahalagahan at kalugdan ito nang lubos

5.1 Nailalahad nang pasalita o pasulat man ang mga pansariling damdamin tungkol sa akda na may kaugnayan sa:
- mga hilig/interes o kawilihan
- kagalakan/kasiglahan
- pagkainip/pagkayamot
- pagkatakot
- pagkapoot
- pagka-aliw/pagkalibang
- at iba pa

5.2 Naipakikita ang pakikiisa at pakikisangkot sa mga tauhan at kaganapan o pangyayari sa akda sa pamamagitan ng pagiging:
- sensitibo
- pagkamahahabagin

5.3 Nakapagbibigay ng sariling puna o reaksyon sa kahusayan ng may-akda sa paggamit ng salita at mga kaukulang pagpapakahulugan sa akda

5.4 Nabibigyang-pansin ang artistikong kakayahan ng may-akda sa paggamit ng mga salitang naglalarawan sa akda

5.5 Nakapaglalarawan sa mga tauhan at pangyayari sa tulong ng imahinasyon at lahat ng pandamdam

5.6 Natutukoy sa akda ang mga:

- tradisyong katutubo at pambansa
- pananaw panrelehiyon
- kaugnay na pangyayari sa kasaysayan
- kaugnay na pangyayari sa kasalukuyan

5.7 Naihahambing ang akda sa ilang katulad na akda na:

- nabasa
- napanood
- napag-aralan sa klase

5.8 Nakagagawa ng pagtatasa sa akda sa pamamagitan ng:

3.6.1 pagsusuri sa pagiging makatotohanan/ di-makatotohanan ng akda

3.6.2 pagbibigay ng sariling solusyon sa mga suliranin ng mga tauhan

5.9 Nakagagawa ng sariling pagawawakas sa akda batay sa:

- posibilidad ng mga pangyayari
- kilos ng mga tauhan
- sariling mga paniniwala, kasipan at pagpapahalaga
- mga tunay na pangyayari sa buhay

MGA PANLAHAT AT TIYAK NA KASANAYANG PAMPAGKATUTO SA FILIPINO

IKALAWANG TAON

Sa pagtatapos ng ikalawang taon, ang isang mag-aaral ay dapat na nagtataglay na ng kasanayan at kahusayan sa kognitibong pagsusuri ng iba't ibang teksto at nakagagamit ng wasto at angkop na istrukturang gramatikal sa isang akademikong pakikipagtalastasan, pasalita o pasulat man.

A. PAKIKINIG

1. Naisasagawa nang mahusay ang proseso ng pakikinig na may pag-unawa gamit ang verbal at di-verbal na paraan ng pagtugon

1.1 Naipamalas ang pagbibigay tuon sa sinasabi ng nagsasalita sa pamamagitan ng mga di-verbal na palatandaan
Halimbawa: Nakatuon ang pansin sa nagsasalita.
Hindi nakikipag-usap sa katabi.
Backchannelling cues: pagtango, pagngiti, pag-aayos ng katawan upang higit na marinig ang sinasabi, atbp.

1.2 Natutukoy ang mga panawag-hudyat na ginagamit ng nagsasalita upang:
- magpatuloy
- huminto nang bahagya
- tumigil at magwakas

1.3 Natutukoy ang kaangkupan ng usapan sa tiyak na sitwasyon batay sa:
- lugar (klasrum, koridor, tanggapan)
- kausap (kaklase, kaibigan, guro)
- paksa (personal, akademiko,ekonomiko)

2. Napauunlad ang kasanayan sa mapanuring pakikinig

2.1 Natutukoy ang pangunahing punto at mahahalagang detalye sa napakinggan
2.2 Natutukoy ang layon o intensyon ng nagsasalita
2.3 Natutukoy ang kontradiksyon sa napakinggang pahayag
2.4 Natutukoy ang di-sapat na impormasyon at iba pang pagpapakahulugan ng nagsasalita

2.5 Napag-iiba ang katotohanan (facts) sa mga hinuha (inferences), opinyon at personal na interpretasyon ng nagsasalita at ng nakikinig
2.6 Natutukoy ang mga pagkiling (biases, prejudices) at sariling interes ng nagsasalita
2.7 Naihahambing ang sariling saloobin sa saloobin ng nagsasalita
2.8 Naiuugnay ang pinapaksa ng nagsasalita sa iba pang paksa at karanasan

3. **Nakagagawa ng angkop na pagtugon sa pinakinggang usapan/talakayan**

3.1 Nakukuha ang iba't ibang tala mula sa napakinggan sa pamamagitan ng:
- ugnayang pamaksa (nilalaman)
- pagsulat kung ano ang narinig (dicto-comp)
- ugnayang sunuran (pagkakasunud-sunod)
- pagbibigay-diin o empasis (pagsasalungguhit, asterisko)
- revisyon (pagsisingit, pagbubura)

3.2 Nakabubuo ng makabuluhang tanong batay sa napakinggan
3.3 Nakapaglalahad ng puna ng pagsang-ayon o di- pagsang-ayon sa napakinggan
3.4 Naililipat sa isang grapikong organayzer ang mga impormasyong napakinggan (transkoding)
- dayagram
- grap
- grid

3.5 Naisasagawa ang layon o intensyon ng pinakinggan gaya ng:
- pagsunod sa payo
- pagsunod sa iniuutos
- pagtugon sa pakiusap

B. PAGSASALITA

1. **Nagagamit ang mga kaalamang gramatikal at retorikal na makatutulong sa pagtatamo ng mabisang pasalitang komunikasyon**

1.1 Natutukoy ang kahulugan ng pahayag na bunga ng tono, diin, haba at antala

Hal. *Hindi,* si Maria ang kumuha. (Si Maria talaga ang kumuha)
Hindi si Maria ang kumuha. (ibang tao ang kumuha)

1.2 Nagagamit ang mga angkop na salita/pahayag sa:
- pagtanggi
- pagtanggap
- pagpapahayag ng argumento
- pag-iisa-isa
- pagbibigay ng opinyon
- pagbibigay ng proposisyon
- pagbibigay ng alternativ
- pagtutulad ng ideya
- paglalagom

1.3 Nagagamit ang salita/pangungusap ayon sa pormalidad ng pagkakagamit nito
- balbal (hal. parak)
- kolokyal (hal. pulis)
- pormal (hal. alagad ng batas)
- literari (hal. tagapamayapa)

1.4 Nabibigyang-kahulugan ang mga pahayag/pangungusap na nagbibigay-pahiwatig
Hal. Alas dose na. (gutom na)

1.5 Natutukoy sa loob ng pangungusap ang mga pandiwa, kumplemento at pokus nito tulad ng:
- kumplemento/pokus gamit: instrumental
- kumplemento/pokus direksyunal
- kumplemento/pokus sanhi:kausatibo
- kumplemento/pokus tagatanggap/benepaktibo
- atbp

1.6 Nakabubuo ng mga pangungusap na:
- nagpapaliwanag
- nangangatwiran
- nagsasalaysay
- naglalarawan

1.7 Naisasaalang-alang ang mga panuring na ginagamit sa modifikasyon ng pangungusap

1.8 Nakagagawa ng pasalitang sarbey (hal. pagbubuo ng mga katanungan)

1.9 Nakapagsasagawa ng interbyu

2. Naipamamalas ang kahusayan sa pagsasalita tungo sa mabisang komunikasyon

2.1 Nagagamit nang wasto ang angkop na istratehiya sa:
- pagbubukas ng usapan
- paglipat at pagbalik ng usapan
- pagtatapos ng usapan

2.2 Nakapagpapahayag nang wasto ng mga pag-aalinlangan/pag-aatubili/pasubali (hal. maaari, marahil)
2.3 Naipaliliwanag ang pagkakasunud-sunod ng mga hakbang sa pagsasagawa ng isang gawain
2.4 Nailalahad ang mga pagpapasya batay sa mga patunay at katwiran
2.5 Naipahahayag nang maayos ang matinding reaksyon sa mga bagay na di nagugustuhan (pagsasaalang-alang sa damdamin ng kausap)
    Hal. *Tama* – Maaari bang sundin mo ang pila?
    Mali - May pila rito, ano!
2.6 Nailalahad nang maayos ang pansariling pananaw, opinyon at saloobin (hal. Sa aking palagay…)

C. PAGBASA

1. Napauunlad ang kakayahang umunawa sa binasang teksto sa pamamagitan ng pagkilala sa:

1.2. kahulugan ng mga salita ayon sa:
  1.2.1 pagkakahawig o pagkakaiba
  - kasingkahulugan/kahawig na kahulugan
  - kasalungat na kahulugan

  1.2.2 talinghaga at idyom
  1.2.3 pagbabagong naganap sa salita dahil sa:
  - pagpapaikli (hal. altanghap)
  - pagsasama/pagtatambal (hal. pedicab)
  - paglalapi
  - pag-uulit

  1.2.4 tindi ng kahulugang ipinapahayag (clining)
    Hal. ngiti, tawa, halakhak, hagalpak
  1.2.5 nakasanayang pagtatambal (kolokasyon) batay sa:
  - katangian (hal. linggwistik, di-tematik)
  - uri hal. simoy ng hangin (malakas na kolokasyon)
    mataas na gusali (mahinang kolokasyon)
    panhik-panaog, labas-masok (pirmihang kolokasyon o hindi na maaaring pagpalitin)

  1.2.6 di-lantad na kahulugan ng salita sa pamamagitan ng:
  - halimbawa
  - paliwanag
  - pag-uugnay sa sariling karanasan
  - pahiwatig
  - kontekstong pinaggagamitan
  - mga salita/pahayag na pamilyar o pambansa (hal. mainit) at di-pamilyar o lalawiganin (hal. mabanas)

1.3 Nabibigyang-linaw ang mga ideya sa teksto sa tulong ng mga pananda (markers) tulad ng mga:
   1.3.1 panandang kohesyong leksikal:
   - pag-uulit
   - kasingkahulugan
   - antitesis
   - aposisyon
   - kasalungat
   - kolokasyon
   - superordinate (doktor-siruhano, ob-gyne-pedia)

   1.3.2 panandang kohesyong gramatikal:
   - pagpapatungkol/referensya (anapora/katapora)
   - hambingan
   - pagpapalit
   - elipsis
   - pag-uugnay

   1.3.3 panandang diskurso (discourse markers) na:
   - naghuhudyat ng pagkakasunud-sunod
   - paraan ng pagkakabuo ng diskurso
   - naghuhudyat sa pananaw na ginamit ng may-akda

1.4 Natutukoy ang uring kinabibilangan ng teksto
   - Deskriptiv (naglalarawan)
   - Narativ (nagsasalaysay)
   - Ekspositori (naglalahad)
   - Argumentativ (nangangatwiran)

1.5 Napipili ang pangunahin at pantulong na mga ideya o kaisipang nakasaad sa binasa

1.6 Nahihinuha ang pamaksang diwa ng teksto

1.7 Naiisa-isa ang mga tiyak na layon ng teksto

1.8 Naiisa-isa ang mga positibo at negatibong pahayag (pang-abay na panang-ayon/pananggi)

1.9 Nakikilala ang tono ng teksto sa tulong ng mga tiyak na bahagi nito

1.10 Nahihinuha ang sanhi at bunga ng mga pangyayari

1.11 Napapangkat ang magkakatulad na mga ideya

1.12 Napagsasama-sama ang mga magkakasalungat na ideya

1.13 Naihahambing ang teksto sa iba pang uri ng teksto batay sa:
   - paksa
   - layon
   - tono
   - pananaw
   - paraan ng pagkakasulat
   - pagbubuo ng salita
   - pagbubuo ng pangungusap
   - pagtatalata

2. **Nakagagawa ng mga gawaing magpapatunay sa mapanuring pagbasa ng teksto**
    2.1 Nakabubuo ng balangkas ng binasang teksto
    2.2 Nakabubuo ng sintesis ng mga kaisipan o ideyang nakapaloob sa teksto
    2.3 Nakapagbibigay ng impresyon sa teksto kaugnay ng:
    - paksa/tema
    - tono
    - layon
    - gamit ng mga salita

    2.4 Nakabubuo ng hinuha batay sa:
    - mga ideya/pangyayari sa teksto
    - dating kaalamang kaugnay sa binasa

    2.5 Naibibigay ang kaugnayan ng teksto sa:
    - sarili
    - kapaligiran
    - ibang tao

    2.6 Nakapangangatwiran sa napiling alternatibong solusyon o proposisyon sa suliraning inilahad sa teksto
    2.7 Nakabubuo ng sariling wakas ng teksto
    2.8 Nakapagbibigay ng sariling pamagat ng teksto
    2.9 Nailalarawan sa imaheng biswal ang mga kaisipan o ideyang nakapaloob sa teksto

D. PAGSULAT

1. **Naisasaalang-alang ang mga kasanayan sa paggamit ng Filipino sa pagsulat ng talata**

    1.1 Nakasusulat ng talata na binubuo ng magkakaugnay na mga pangungusap na nagpapahayag ng isang buong pagkakabuo, palagay o kaisipan
    1.2 Nakabubuo ng talata na may wastong paglulugar ng paksang pangungusap sa:
    - unahan
    - malapit sa unahan
    - katapusan
    - di tuwirang nakalahad

    1.3 Nagagamit ang iba't ibang teknik sa pagpapalawak ng paksa:
    - depinisyon
    - paghahalimbawa
    - pagsusuri
    - paghahawig o pagtutulad
    - sanhi at bunga

1.4 Naisasaayos ang mga pangungusap sa loob at pagitan ng talata upang magkaroon ng kaisahan sa pamamagitan ng:
   - pag-aayos ng mga detalye na lohikal ang pagkakasunud-sunod
   - paggamit ng mga ekspresyong transisyunal
   - paglalahad ng mga pangungusap nang may magkatulad na pagkakabuo

1.5 Napalulutang ang pangunahing ideya at iba pang pansuportang ideya sa pamamagitan ng:
   - paglulugar ng mahahalagang kaisipan sa unahan o hulihan ng talata
   - pagsasaayos ng mga detalye mula sa di-makahulugan tungo sa pinaka-makahulugan

2. Naipakikita ang kasanayan sa pagsulat ng komposisyon

2.1 Naisasaalang-alang ang sariling karanasan at kawilihan sa pagpili ng paksa

2.2 Naisasagawa ang angkop na paraan ng paglilista ng paksa

2.3 Nailalahad nang maayos ang mga kaisipan upang malinaw na makita sa target na mambabasa ang ugnayan ng mga ito sa loob ng talata sa pamamagitan ng:
   - kronolohikal na pagkakasunud-sunod
   - lohikal na pagkakasunud-sunod patungo sa di alam; tangi patungo sa kalahatan; payak patungo sa pagiging masalimuot at mula sa abstrak patungong kongkreto
   - pag-aayos batay sa kahalagahan ng mga ideya

2.4 Nakabubuo ng isang balangkas upang maipakita nang malinaw ang sariling ideya at intensyon sa pagbuo ng komposisyon

2.5 Nakapipili ng pamagat na may dating ng pagiging orihinal at may pang-akit sa target na mambabasa

2.6 Nagagawang kawili-wili ang panimula ng komposisyon sa pamamagitan ng isang:
   - kaakit-akit na pahayag
   - napapanahong sipi o banggit
   - anekdota
   - serye ng mga tanong at iba pa

2.7 Nawawakasan ang komposisyon nang may pangkalahatang impresyon sa pamamagitan ng:
- pagbubuod
- makabuluhang obserbasyon
- kaisipang hango sa binuong komposisyon

3. **Naipakikita ang kasanayan sa pagsulat ng isang tiyak na uri ng paglalahad**

3.1 Naisasaalang-alang ang mga kailanganin sa pagsulat ng balita
- 3.1.1 Nakikilala ang mga tiyak na pamantayan sa pagsulat ng balita
- 3.1.2 Nakasusulat ng balita batay sa nakalap na mga impormasyon

3.2 Naisasaalang-alang ang mga kailanganin sa pagsulat ng editoryal
- 3.2.1 Nakapag-uuri-uri ng editoryal batay sa mga tiyak na katangian nito
- 3.2.2 Nakikilala ang mga tiyak na pamantayan sa pagsulat ng editorial
- 3.2.3 Nakasusulat ng tiyak na uri ng editorial

3.3 Nakasusulat ng kathambuhay batay sa mga tiyak na katangian nito
- 3.3.1 Nakapagtatala ng mahahalagang impormasyon
- 3.3.2 Nakabubuo ng kathambuhay

3.4 Naisasaalang-alang ang mga kailanganin sa pagsulat ng sanaysay
- 3.4.1 Nakapipili ng isang napapanahong paksa
- 3.4.2 Nakapagtatala ng mga kinakailangang impormasyon
- 3.4.3 Nakapagpapangkat-pangkat ng mga magkakaugnay na ideya at impormasyon
- 3.4.4 Napalalawak ang mga kaisipang kaugnay ng paksa
- 3.4.5 Nakabubuo ng maayos na balangkas
- 3.4.6 Nakabubuo ng isang:
  - Makatawag-pansing simula
  - Mabisang wakas

KOMPETENSING LILINANGIN SA PAGSUSURI NG FLORANTE AT LAURA

(Inaasahang nabasa na ang buong akda bago gawin ang pagsusuri. Tatalakayin ito nang tuluy-tuloy sa loob ng unang limang (5) linggo ng ikatlong markahan)

Pangkalahatang layunin sa pagbasa ng akda ang (a) magkaroon ng pangkalahatang kaalaman tungkol sa akda at sa genre at panahong kinabibilangan nito; at (b) mapahalagahan at makalugdan ang binasang akda.

1. **Natitiyak ang kaligirang pangkasaysayan ng akda sa pamamagitan ng:**
   - 1.1 pagtukoy sa mga kondisyon sa panahong isinulat ang akda
   - 1.2 pagpapatunay ng pag-iral ng kondisyong ito sa kabuuan o ilang bahagi ng akda
   - 1.3 pagtukoy sa layunin ng may-akda sa pagsulat ng akda
   - 1.4 pagtasa sa epekto ng akda pagkaraang isinulat ito hanggang sa kasalukuyan.

2. **Nalilinaw ang kakaibang katangian ng akda sa pamamagitan ng:**
   - 2.1 pagbubuod sa akda
   - 2.2 pagtiyak sa mga elementong makikita sa akda kaugnay ng kinabibilangan nitong genre (awit o romansang metrikal)
   - 2.3 pagtukoy sa mga papel na ginagampanan ng mga tauhan sa akda
   - 2.4 pagbibigay-kahulugan sa mga:
     - matalinghagang kaisipan
     - tayutay
     - simbolo
   - 2.5 paglalahad ng pangunahing kaisipan ng bawat kabanata
   - 2.6 pagtalunton sa mga pangyayari at tunggaliang naganap sa akda
   - 2.7 pagtiyak sa tagpuan
   - 2.8 pagtukoy sa wakas ng akda

3. **Nasusuri ang mga kaisipang inilahad (Diyos, bayan, kapwa, magulang)**
   - 3.1 Naiisa-isa ang mga kaisipang ito gaya ng:
     - pagmamahal
     - pagtataksil
     - katapatan
     - pamamalakad/pamamahala sa bansa
     - at iba pa

3.2 Natutukoy ang mga bahaging tumitiyak sa mga kasipang ito
3.3 Natitiyak ang kabuluhan ng mga kaisipang ito kaugnay ng mga karanasang:
- pansarili
- pampamilya
- pangkomunidad
- pambansa
- pandaigdig

3.4 Naipahahayag ang sariling mga paniniwala at pagpapahalaga sa mga kaisipang ito sa pamamagitan ng pagsang-ayon o pagsalungat

4. Nasusuri ang akda batay sa iba't ibang lapit at pananaw sa panunuring pampanitikan

4.1 Naiisa-isa ang mga elementong romantiko na pangunahing katangian ng akda
4.2 Napatutunayan ang ilang elementong klasismo sa ilang bahagi ng akda
4.3 Napatutunayan ang ilang elementong naturalismo sa ilang bahagi ng akda
4.4 Natutukoy ang mga imaheng ginamit sa akda
4.5 Natitiyak sa ilang mga bahagi ang pagiging makatotohanan ng akda sa pamamagitan ng pag-uugnay ng ilang pangyayari sa kasalukuyan

5. Naipakikita ang pagkakaroon ng mas malalim na pagkaunawa sa akda upang mapahalagahan at kalugdan ito nang lubos

5.1 Nailalahad nang pasalita o pasulat man ang mga pansariling damdamin tungkol sa akda na may kaugnayan sa:
- mga hilig/interes o kawilihan
- kagalakan/kasiglahan
- pagkainip/pagkayamot
- pagkatakot
- pagkapoot
- pagka-aliw/pagkalibang
- at iba pa

5.2 Naipakikita ang pakikiisa at pakikisangkot sa mga tauhan at kaganapan o pangyayari sa akda sa pamamagitan ng mga malikhaing paraan::
- biswal
- audiyo
- pagtatanghal

5.3 Nakapagbibigay ng sariling puna o reaksyon sa kahusayan ng may-akda sa paggamit ng salita at mga kaukulang pagpapakahulugan sa akda

5.4 Nabibigyang-pansin ang artistikong kakayahan ng may-akda sa paggamit ng mga salitang naglalarawan sa akda

5.5 Nakapaglalarawan sa mga tauhan at pangyayari sa tulong ng imahinasyon at lahat ng pandamdam

5.6 Natutukoy sa akda ang mga:
- tradisyong katutubo at pambansa
- pananaw panrelehiyon
- kaugnay na pangyayari sa kasaysayan
- kaugnay na pangyayari sa kasalukuyan

5.7 Naihahambing ang akda sa ilang katulad na akdang:
- nabasa
- napanood
- napag-aralan sa klase

5.8 Nakagagawa ng pagtatasa sa akda sa pamamagitan ng:

 5.8.1 pagsusuri sa pagiging makatotohanan/ di-makatotohan ng akda

 5.8.2 pagbibigay ng sariling solusyon sa suliranin ng tauhan

5.9 Nakabubuo ng sariling pagwawakas sa akda batay sa:
- posibilidad ng mga pangyayari
- kilos ng mga tauhan
- sariling mga paniniwala, kaisipan at pagpapahalaga
- mga tunay na pangyayari sa buhay

MGA PANLAHAT AT TIYAK NA KASANAYANG PAMPAGKATUTO
SA FILIPINO

IKATLONG TAON

Pagkatapos ng Ikatlong taon, ang isang mag-aaral ay dapat na nagtataglay na ng kahusayan, kaalaman at angkop na kamalayan sa pagsasagawa ng mapanuring paghuhusga sa kagandahan at kasiningan ng panitikan batay sa mga tanggap na pamantayan at pananaw (teorya) sa panunuring pampanitikan. Inaasahan na kasabay ng pagtalakay sa mga aralin sa panitikan na lalapatan din ng kaukulang pagtalakay upang malinang ang mga kasanayang pangwika.

I. Nailalapat ang mga batayang kaalaman at kasanayan sa mapanuring pagbasa/pag-unawa sa iba't ibang genre ng panitikan sa tulong ng iba't ibang elemento na nakapaloob sa akda.

MAPANURING PAGBASA
A. Pagsusuring Pangwika

1. Nasusuri ang mga elementong pangwika

   1.1 Natutukoy ang batayang istruktura ng akdang binasa
   1.2 Natutukoy ang kahalagahan ng pagbibigay-tuon sa kapangyarihan ng salita sa kasiningan ng akda
   1.3 Nakikilala ang bisa ng pag-uulit-ulit ng mga salita, pantig o letra sa kabuuan at kasiningan ng akda
   1.4 Nasasabi ang bisa ng ginawang pamimili ng salita sa pagbubuo ng akda
   1.5 Nabibigyang-reaksyon ang pagkakagamit ng mga salitang may likas na pinagmulan (etimoloji)
   1.6 Nabibigyang-kahulugan ang mga pahiwatig o konotasyon
   1.7 Naibibigay ang sariling puna hinggil sa pagkakabuo ng mga pangungusap batay sa:
   - ikli o haba
   - pag-uulit
   - pagbabagu-bago ng istilo
   - palabuuan ng salita

B. Pagsusuring Pangnilalaman

1. Nasusuri ang batayang elemento ng iba't ibang anyo ng panitikan (patula at tuluyan)

2. Nasusuri ang akda batay sa pagkakabuo ng banghay nito mula sa:
   - simula
   - saglit na kasiglahan
   - kaigtingan
   - kasukdulan
   - kakalasan
   - wakas
3. Nabibigyang-reaksyon ang sangkap ng akda batay sa mga kaisipan o ideya tungo sa:
   - paksang-diwa o tema
   - banghay
   - katimpian
   - paningin
   - pahiwatig
   - simbolo
4. Naiuugnay ang mga kaisipang nakapaloob sa akda batay sa mga karanasang:
   - pansarili
   - pampamilya
   - pampamayanan
   - panlipunan
   - pandaigdig
5. Nailalapat ang pansariling interpretasyon sa akda batay sa:
   - kaangkupan
   - kaisipang inilahad
   - opinyong nangibabaw
   - paniniwalang pinasidhi
   - argumentong inilahad
   - pagpapahalagang moral
   - pagkamakatotohanan
6. Natutukoy ang mga aspektong pangkultura na nakapaloob sa akda

C. Pagsusuring Pampanitikan

1. Naiuugnay ang mga kaalamang pansarili sa akdang binasa batay sa kaligiran ng pagkakabuo nito

2. Nakabubuo ng sariling paghahatol o pagmamatuwid sa mga ideyang nakapaloob sa akda na batay sa mga pamantayang:
   - binuo ng klase o ng awtoridad
   - internal na taglay ng mambabasa at mga pagpapahalagang pangkultura

3. Nabibigyang-puna ang kaangkupan ng istilo sa pagkakabuo ng akda

4. Nailalapat sa akda ang iba't ibang pananaw (teorya) sa panunuring pampanitikan

    4.1 Nasusuri ang akda batay sa manipestasyon ng **klasisismo** nito

        4.1.1 Nailalarawan ang katangian ng isang akda na may manifestasyon ng klasisismo
        4.1.2 Nasusuri ang pagka-marangal ng mga tauhan
        4.1.3 Napipili ang mga kaisipan at pahayag na nagpapakita ng kadakilaan ng Diyos at nasasabi ang epekto nito sa tao
        4.1.4 Naiisa-isa ang mga tiyak na bahagi sa akda na nagpapakita ng pinakamataas na antas ng katotohanan, kabutihan at kagandahan
        4.1.5 Naiisa-isa ang mga bahaging nagpapakita ng tiyakang kaugnayan ng mga tauhan sa puwersa ng kalikasan
        4.1.6 Nasusuri ang akda batay sa pagka-universal ng sining na nasasalamin sa akda
        4.1.7 Nakabubuo ng kritikal na paghuhusga sa kapayakan ng mga tauhan at sa epekto nito sa kasiningan ng akda

    4.2 Nasusuri ang akda batay sa manipestasyon ng kalakarang **romantisismo** sa pagbasa/ pag-unawa sa akda

        4.2.1 Nailalahad ang bisa ng pagkakagamit ng kalikasan at kaligiran sa pagkamasining ng akda
        4.2.2 Nabibigyang-puna ang bisa ng paggamit ng mga salita na nagpapahayag ng matitinding damdamin
        4.2.3 Natutukoy ang mga bahaging nagpapakita ng:
            - di kapani-paniwalang damdamin sa pangyayari
            - heroismo

    4.3 Nabibigyang-halaga ang akda sa pananaw **humanismo**

        4.3.1 Natutukoy ang mga katangian ng akdang may manipestasyon ng humanismo

4.3.2 Naiisa-isa ang mga tiyak na bahagi sa akda na nagbibigay - halaga sa kagalingan ng tao

4.3.3 Natutukoy ang mga pahayag na patungkol sa:
- kagandahan ng pag-uugali ng tao
- kabutihan ng gawi ng tao
- kagandahang ginagawa ng isang tao
- magandang aral na napulot sa tao
- pagpaparangal sa isang tao

4.4 Natutukoy ang mga katangian ng akda na may manipestasyon ng **imahismo**

4.4.1 Nakikilala ang mga sangkap na taglay ng matulaing imahe batay sa:
- salita
- taludtod
- saknong
- kabuuan ng akda
- pamagat ng akda

4.4.2 Natutukoy ang bisang pandamdamin at pangkaisipang nakapaloob sa akda

4.4.3 Nakalilikha ng pansariling matulaing imahe batay sa akda

4.5 Natutukoy ang mga katangian ng mga akdang may manipestasyon ng **naturalismo**

4.5.1 Nakapagbibigay-patunay na ang buhay ay puspos ng pakikipagsapalaran at pakikipagtunggali

4.5.2 Nabibigyang-puna ang pakikipagsapalaran at pakikipagtunggali ng tao na binibigyang diin sa akda

4.5.3 Nasusuri ang umiiral na epekto ng kaligiran sa pakikipagsapalaran at pakikipagtunggali sa karakter ng tao

4.6 Natutukoy ang kaalaman sa kalakarang **realismo** sa pagsusuri sa akda

4.6.1 Nasusuri ang ugnayan ng tauhan sa kanyang sarili, sa kapwa at sa lipunang kanyang ginagalawan

4.6.2 Nasusuri ang ugnayan ng tauhan sa kanyang kapwa at lipunan.

4.6.3 Nakapagpapatunay na ang mga pangyayari sa akda ay maaaring maganap sa tunay na buhay.

4.6.4 Natutukoy ang transpormasyong nagaganap sa tauhan batay sa pagbabagong:
- pisikal
- emosyunal
- intelektwal
- ispiritwal
- ideyolohikal

4.7 Nasusuri ang akda batay sa kalakarang **formalismo**

4.7.1 Nasusuri ang sangkap/elemento na taglay ng bawat anyo ng panitikan

4.7.2 Nasusuri ang istruktura ng akda batay sa:
- Kalakasan/kahinaan
- kasiningan

4.7.3 Naihahambing ang akda sa iba pang katulad na genre batay sa tiyak na elemento nito

Maikling Katha/Nobela/Dula
- Tema o Paksa
- Tagpuan
- Banghay
- Paningin
- Tauhan

Tula
- Tema
- Persona o Panauhan
- Tugma
- Sukat
- Talinghaga
- Larawang-diwa
- Tono
- Simbolo
- Aliw-iw (ritmo)

Sanaysay
- Katangian
- Uri
- Tema
- Istilo

D. Pagsulat ng Komposisyon

1. Inaasahang pagkatapos ng ikatlong taon, ang bawat mag-aaral ay natatamo ang kasanayang makilala at makasulat ng apat na pangunahing paraan ng pagpapahayag (Pagsasalaysay, Paglalarawan, Paglalahad, Pangangatwiran) na may tamang level ng formalidad at kaangkupan ng tono.

1.1 Pagsulat ng pagsasalaysay

1.1.1 Nasusuri ang kayarian at balangkas ng tekstong pasalaysay

1.1.2 Naisaalang-alang ang mga istrukturang pangwika sa pagsulat ng tekstong pasalaysay

1.1.3 Naisaalang-alang ang mga pangunahing kabatiran sa pagbuo ng isang tekstong pasalaysay

1.1.4 Nakasusulat ng isang tekstong nagsasalaysay na sinusunod ang nararapat na proseso sa paglikha nito gaya ng:

- kuwento ng buhay
- unang araw sa hayskul
- isang mahalagang disisyon
- isang nakahihiyang pangyayari
- isang maliwanag na pagtawa sa sarili
- isang di-pangkaraniwang tao: tindero ng dyaryo, artista, hardinero, at iba pa
- isang pampublikong lugar: fast food, mall, teatro, at iba pa
- isang bagay na bumulaga sa iyo
- isang hayop, ibon, insekto
- isang litrato mo nang ikaw ay 2 o 3 taon
- isang kalunus-lunos na balita

1.2 Pagsulat ng paglalarawan

1.2.1 Nasusuri ang kayarian at balangkas ng tekstong naglalarawan

1.2.2 Naisasaalang-alang ang mga istrukturang pangwika sa pagsulat ng tekstong naglalarawan

1.2.3 Naisasaalang-alang ang mga pangunahing kabatiran sa pagbuo ng isang tekstong naglalarawan

1.2.4 Nakasusulat ng isan
na sinusunod ang r
paglikha nito

- Paglalarawan n
- Pangyayari – su
pagkakasakit, c
pamilya
- Bagay – regalor
- Damdamin

1.3 Pagsulat ng paglalahad

1.3.1 Nasusuri ang kayari
tekstong paglalahad

1.3.2 Naisasaalang-alang
pangwika sa pagsul
paglalahad

1.3.3 Naisasaalang-alang
kabatiran sa pagbuc
paglalahad

1.3.4 Nakasusulat ng isa
na sinusunod ang r
paglikha nito gaya n

- pagbibigay-ka
- pagpapaliwan
- siyentipikong
- editorial
- suring basa
- sanaysay

1.4 Pagsulat ng pangangatv

1.4.1 Nasusuri ang kayari
tekstong nangangat

1.4.2 Naisaalang-alang ar
pangwika sa pagsul
nangangatwiran

1.4.3 Naisaalang-alang ar
kabatiran sa pagbuc
nangangatwiran

1.4.4 Nakasusulat ng
nangangatwiran ukc
na sinusunod ang
Halimbawa

MGA KOMPETENSI NA LILINANGIN SA I
NOLI ME TANGERE

(Inaasahang nabasa na ang buong akda bago Tatalakayin nang tuluy-tuloy sa loob ng unang limang markahan)

Pangkalahatang layunin sa pagtuturo magkaroon ng pangkalahatang kaalaman sa genre at panahong kinabibilang mapahalagahan at makalugdan ang buong

1. **Natitiyak ang kaligirang pangkasaysayan ng ak ng:**
   1.1 pagtukoy sa mga kondisyon sa panahong is
   1.2 pagpapatunay ng pag-iral ng mga kondisyo ilang bahagi ng akda
   1.3 pagtukoy sa layunin ng may-akda sa pagsu
   1.4 pagtiyak sa epekto ng akda pagkaraang m kasalukuyan

2. **Natutukoy ang kakaibang katangian ng akda sa**
   2.1 pagbubuod sa akda
   2.2 pagtiyak sa mga elementong matatagpuan kinabibilangan nitong genre (nobela)
   2.3 pagtukoy sa mga papel na ginampanan ng
   2.4 pagbibigay-kahulugan sa mga:
      - matalinghagang kaisipan
      - tayutay
      - simbolo

   2.5 paglalahad ng pangunahing kaisipan sa ba
   2.6 pagtunton sa mga pangyayari sa akda
   2.7 pagtukoy sa mga tunggaliang naganap sa a
   2.8 pagtiyak sa tagpuan
   2.9 pagtukoy sa wakas ng akda

3. **Nasusuri ang mga kaisipang inilahad (Diyos, b magulang)**
   3.1 Naiisa-isa ang mga kaisipang ito gaya ng:

3.2 Natutukoy ang mga bahaging tumitiyak sa
akda

3.3 Natitiyak ang kabuluhan ng mga kasipang
ng mga:

- karanasang pansarili
- gawaing pangkomunidad
- isyung pambansa
- pangyayaring pandaigdig

3.4 Naipahahayag ang sariling mga paniniwala
kaugnay ng mga kaisipang lutang sa akda

4. Nailalapat ang mga tiyak na lapit at pananaw sa

4.1 Naiisa-isa ang mga elementong romantiko
katangian ng akda

4.2 Nabibigyang-pansin sa tulong ng mga tiyak
katangiang klasiko sa akda

4.3 Napatutunayan ang ilang elemento ng hum
ng akda

4.4 Nakapagpapatunay sa naturalistiko ng kata
akda

4.5 Natutukoy ang mga imaheng ginamit sa ak

4.6 Natitiyak sa mga bahai ang pagkamakatoto
pamamagitan ng pag-uugnay sa ilang pang

5. Naipakikita ang pagkakaroon ng mas malalim na
upang mapahalagahan at kalugdan ito nang lubos

5.1 Nailalahad nang pasalita o pasulat man ar
damdamin tungkol sa akda na may kaugn

- mga hilig/interes o kawilihan
- kagalakan/kasiglahan
- pagkainip/pagkayamot
- pagkatakot
- pagkapoot
- pagka-aliw/pagkalibang
- at iba pa

5.2 Naipakikita ang pakikiisa at pakikisangkot
kaganapan o pangyayari sa akda sa pam

- sensitibo
- pagkamahabagin

5.3 Nakapagbibigay ng sariling puna o reaksy
may-akda sa paggamit ng salita at mga ka

5.6 Natutukoy sa akda ang mga:

- tradisyong katutubo at pambansa
- pananaw panrelehiyon
- kaugnay na pangyayari sa kasaluku
- kaugnay na pangyayari sa kasaysa

5.7 Naihahambing ang akda sa ilang katulad

- nabasa
- napanood
- napag-aralan sa klase

5.8 Nakagagawa ng pagtatasa sa akda sa pa

- pagsusuri sa pagiging makatotohar akda
- pagsusuri sa mga pagkilos ng mga
- pagbibigay ng sariling solusyon sa tauhan

MGA PANLAHAT AT TIYAK NA KASANAYAN
SA FILIPINO

IKAAPAT NA TAON

Pagkatapos ng ikaapat na taon, ang isang g
kahusayan, kaalaman at angkop na kamalayan sa pa
paghuhusga at pagbasa ng mga akdang rehyunal
Filipino batay sa mga tanggap na pamantayan, istanc
panunuring pampanitikan. Ang mga batayang kaal
magsisilbing pundasyon niya tungo sa pag-aaral sa k(

MAPANURING PAGBASA

A. Pagsusuring Pangwika

1. **Napahahalagahan ang pagkakabuo ng a**
   angkop na mga salita, pangungusap at n

   1.1 Nasasabi ang bisa sa akda ng piniling s
   - likas
   - tago
   - matalinghaga
   - at iba pa

   1.2 Nasusuri ang bisa ng pagkakabuo ng m
   - paggamit ng mahahaba at m
   - pag-uulit ng mga pangungusa
   - pagbabagu-bago ng istilo sa p
     pangungusap

   1.3 Natutukoy ang mga bahaging nagpapal
   - talinghaga
   - larawang-diwa
   - pagpapatungkol (referensya)

B. Pagsusuring Pangnilalaman

2. **Nasusuri ang mga elementong pangnilal**

   2.1 Nalilinaw ang istruktura ng banghay

2.2 Naiuugnay ang mga kaisipang naka
nangyayari sa:

- sarili
- pamilya
- pamayanan
- lipunan
- daigdig

2.3 Naihahambing ang akda sa iba pan

- tauhan
- pangyayari
- mensahe
- paksa
- tema
- istruktura

2.4 Natutukoy ang layunin ng akda gaya

- nagtuturo
- nagpapaliwanag
- nagbibigay-aliw
- at iba pa

C. Pagsusuring Pampanitikan

3. Nasusuri ang akda ayon sa mga element pampanitikan

3.1 Naiuugnay ang mga kaalaman tungkol
pangkasaysayan nito

3.2 Nasusuri ang akda batay sa mga tiyak
kinabibilangang genre nito (hal. tula, d

3.3 Nabibigyang-puna ang istilong ginamit

3.4 Nailalapat sa akda ang iba pang panan
panunuring pampanitikan

3.4.1 Eksistensyalismo

3.4.1.1 Nakikilala ang mga bal
nagpapakita ng pagka
batay sa kanyang:

3.4.1.2 Nakikilatis ang tauhan ba
- pagdedesis
- pakikitungo

3.4.2 Dekonstruksyon

3.4.2.1 Natutukoy ang katangian lipunan na inilahad sa ak
3.4.2.2 Nasusuri ang mga pagtut mga relasyong ito na nak
3.4.2.3 Natutukoy ang mga luma kalakaran, ideya, paniniw
3.4.2.4 Nakabubuo ng mga bago mga ideyang lumutang s
3.4.2.5 Nakabubuo ng sariling p

3.4.3 Feminismo

3.4.3.1 Nalilinaw ang pagpapaha babae at lalaki sa lipunar
3.4.3.2 Natutukoy sa relasyon n manipestasyon ng pagka pagkakapantay-pantay n
3.4.3.3 Nalilinaw ang pangangail kababaihan sa lipunan a mapagpalayang kamulat
3.4.3.4 Nakapagpapatunay na a mahalagang papel/lugar

3.4.4 Lapit Arketipal

3.4.4.1 Natutukoy ang mga baha orihinal na pinanggalinga paniniwala, kaisipan
3.4.4.2 Naiuugnay ang mga ori paniniwala, kasipan sa m pamamagitan ng pagtuk ideyang ito

3.4.5.2 Napatutunayan na may n
na nabuo ng tao bilang b
upang mapanatili ang ka
3.4.5.3 Nabibigyang-diin ang mg
nagpapabago sa panana
ng tao

3.4.6 Lapit Sikolohikal

3.4.6.1 Nabibigyang-diin na ang
tao ay hinubog ng paraa
ng kanyang mga karanas
impluwensya ng kanyan
3.4.6.2 Nabibigyang-pansin ang
damdamin at isip ng mga
nagiging dahilan ng tung

D. Masining, Mapanuri at Sistematikong Pagsu

1. Nakapagsasagawa ng pagsasalin ng isa sa tulong ng mga tiyak na pamantayan

1.1 Nakikilala ang mga batayang simula
1.2 Nasusunod nang wasto ang mga ha pagsasalin
1.3 Nabibigyang-pansin ang kawastuha
1.4 Nasusuri ang ilang modelo
1.5 Nakapagsasalin ng isang bahagi ng

2. Nailalapat ang mga elemento ng panana halimbawang akda

2.1 Pagtitipon ng tala

2.1.1 Nailalapat ang mga kaala
batay sa piniling paksa
2.1.2 Natitiyak ang mga hakbar
2.1.3 Nagagamit nang wasto an
pinagkukunan ng tala
2.1.4 Naihihiwalay ang mga talar

2.1.6 Nakapagpapakita ng mga
naglalaman ng ibat' ibang

- interbyu
- pinanood na palabas o
- mga magasin/ peryodik
- mga libro/aklat
- Internet
- atbp.

2.2 Nakabubuo ng konseptong papel

2.2.1 Natutukoy ang mga layuni
konseptong papel

2.2.2 Naiisa-isa ang mga bahagi

2.2.3 Nabibigyang-puna ang mg

2.2.4 Nakasusulat ng konsepto

3. Nakasusulat ng isang Natatanging Latha

3.1 Nasusunod ang mga hakbang sa pa

3.1.1 Nabibigyang-puna ang ilar

3.1.2 Nakasusulat ng Natatangi
mga kaalaman sa:

- wastong paraan
- wastong bahagi
- wastong nilalaman
- angkop na gamit ng
- angkop na talang gi
- wastong format

MGA KOMPETENSI NA LILINANGIN S/
EL FILIBUSTERISMC

(Inaasahang nabasa na ang buong akda bago gawin
nang tuluy-tuloy sa loob ng unang limang (5)linggo ng

Pangkalahatang layunin sa pagtuturo ng akda pangkalahatang kaalaman tungkol sa akda at kinabibilangan nito, at (b) mapahalagahan at mak

1. **Natitiyak ang kaligirang pangkasaysayan ng a**
   - 1.1 pagtukoy sa mga kondisyon sa panahong i
   - 1.2 pagpapatunay ng pag-iral ng mga kondisy bahagi ng akda
   - 1.3 pagtukoy sa layunin ng may-akda sa pags
2. **Nalilinaw ang kakaibang katangian ng akda sa**
   - 2.1 pagbubuod sa akda
   - 2.2 pagtiyak sa mga elementong matatagpuan kinabibilangan nitong genre (nobela)
   - 2.3 pagtukoy sa mga papel na ginampanan ng
   - 2.4 pagbibigay-kahulugan sa mga:
     - matalinghagang kaisipan
     - tayutay
     - simbolo
   - 2.5 paglalahad ng pangunahing kaisipan sa ba
   - 2.6 pagtunton sa mga pangyayari sa akda
   - 2.7 pagtukoy sa mga tunggaliang naganap sa
   - 2.8 pagtiyak sa tagpuan
   - 2.9 pagtukoy sa wakas ng akda
3. **Nasusuri ang mga kaisipang lutang sa akda (D magulang)**

   3.1 Naiisa-isa ang mga kaisipang ito gaya ng:
   - 3.1.1 kabuluhan ng edukasyon
   - 3.1.2 pamamalakad sa pamahalaan
   - 3.1.3 pagmamahal sa

3.1.7 kapangyarihan ng salapi
3.1.8 kalupitan sa kapwa
3.1.9 kahirapan
3.1.10 karapatang pantao
3.1.11 paglilibang
3.1.12 pagsasamantala
3.1.13 kawanggawa
3.1.14 paninindigan sa prinsipyo at iba p

3.2 Natutukoy ang mga bahaging tumitiyak sa
akda
3.3 Natitiyak ang kabuluhan ng mga kalsipang
mga:
- karanasang pansarili
- gawaing pangkomunidad
- isyung pambansa
- pangyayaring pandaigdig

3.4 Naipahahayag ang sariling mga paniniwala
kaugnay ng mga kaisipang lutang sa akda

4. Nailalapat ang mga tiyak na lapit at pananaw s

4.1 Naiisa-isa ang mga elementong romantiko
ng akda
4.2 Nabibigyang-pansin sa tulong ng mga tiyak
katangiang klasiko sa akda
4.3 Napatutunayan ang ilang elemento ng hum
akda
4.4 Nakapagpapatunay sa naturalistiko ng kata
akda
4.5 Natutukoy ang mga imaheng ginamit sa ak
4.6 Natitiyak sa mga bahai ang pagkamakatoto
pamamagitan ng pag-uugnay sa ilang pang

5. Naipakikita ang pagkakaroon ng mas malalim
upang mapahalagahan at kalugdan ito nang lu

5.1 Nailalahad nang pasalita o pasulat man an
damdamin tungkol sa akda na may kaugna
- mga hilig/interes o kawiliha
- kagalakan/kasiglahan

5.2 Naipakikita ang pakikiisa at pakikisangkot s
kaganapan o pangyayari sa akda sa pama

- sensitibo
- pagkamahahabagin

5.3 Nakapagbibigay ng sariling puna o reaksyc
akda sa paggamit ng salita at mga kaukula
akda

5.4 Nabibigyang-pansin ang artistikong kakaya
paggamit ng mga salitang naglalarawan sa

5.5 Nakapaglalarawan sa mga tauhan at pang
imahinasyon at lahat ng pandamdam

5.6 Natutukoy sa akda ang mga:

- tradisyong katutubo at par
- pananaw panrelehiyon
- kaugnay na pangyayari sa
- kaugnay na pangyayari sa

5.7 Naihahambing ang akda sa ilang katulad n

- nabasa
- napanood
- napag-aralan sa klase

5.8 Nakagagawa ng pagtatasa sa akda sa pan

5.8.1 pagsusuri sa pagiging makatotoh
akda

5.8.2 pagsusuri sa mga pagkilos ng m

5.8.3 pagbibigay ng sariling solusyon s
tauhan